

De gevolgen van het wegvallen van derogatie zijn nog niet bij alle melkveehouders goed ingedaald, merken bemestingsdeskundigen. Als ook de totale gebruiksruimte voor stikstof daalt, is een verlies aan opbrengst onvermijdelijk. Boeren hebben wel een aantal knoppen om aan te draaien om de gevolgen van minder dierlijke mest te beperken.

TEKST TIJMEN VAN ZESSEN

Vakmanschap maakt

Voor veel Nederlandse melkveehouders zal het behoorlijk wennen zijn, de nieuwe norm voor plaatsing van dierlijke mest. Vanaf 2026 mogen melkveehouders in heel Nederland maximaal 170 kilogram stikstof uit dierlijke mest per hectare aanwenden. Een politiek besluit waar van alles op valt af te dingen.

Wat je standpunt ook is, de nieuwe realiteit komt met grote stappen dichterbij. Voor melkveehouders is het zaak om zich zo goed en zo kwaad als het gaat voor te bereiden op het oogsten van zo veel mogelijk gras van goede kwaliteit onder de gegeven omstandigheden. Lukt dat? En aan welke knoppen kun je als melkveehouder zelf draaien om de gevolgen van de lagere norm zo veel mogelijk te beperken?

Meer bemesten in eerste helft seizoen

In februari organiseerde de Commissie Bemesting Grasland en Voedergewassen een themamiddag om de praktische gevolgen van het wegvallen van derogatie te bespreken. Gemiddeld hebben melkveehouders straks 20 kuub drijf-

mest per hectare minder beschikbaar dan bij volledige derogatie, zoals vorig jaar. Ap van der Bas zit namens DLV in de commissie en vraagt zich af of de gevolgen hiervan bij melkveehouders wel goed zijn ingedaald.

‘Het beste moment om mest uit te rijden is en blijft het voorjaar, vanwege de nawerking van stikstof en een maximale benutting van mineralen. Het is dus van belang om de mesttoediening nog meer naar de eerste helft van het groeiseizoen te schuiven’, geeft Van der Bas aan. ‘Alleen zul je de mest dan wel in de put moeten hebben. Het belang van voldoende opslagcapaciteit neemt toe. Je hebt mestopslag nodig van pak ‘m beet half juni tot half maart.’

De mest die tijdens de zomer in de put valt, moet eigenlijk niet worden uitgereden in augustus. Extra opslag zorgt ervoor dat voldoende mest beschikbaar is voor zowel het bemesten van de eerste snede als de extra mestafvoer. Die af te voeren mest is in het voorjaar bij akkerbouwers het meest voordelig te plaatsen. ‘Het komt erop neer dat je als melkveehouder na het bemesten van de eerste en tweede

meer dan ooit het verschil

snede wel zo’n beetje klaar bent met mest uitrijden’, concludeert Van der Bas.

Gratis stikstof van vlinderbloemigen

Zeker voor fanatiek weidende boeren betekent de nieuwe mestnorm een uitdaging. Op die bedrijven brengen de koeien zelf al veel mest op het land en blijft er in extreme gevallen nog maar minder dan 20 kuub mest over om uit te rijden (tabel 1). Dit komt voor op bedrijven die meer dan 3000 uur weidegang geven. Bij zo’n beperkte bemesting dringen

zich veel vragen op. Zoals: wat blijft er dan nog over voor de vervolgsnedes? De makkelijkste optie is compenseren met extra kunstmest. Maar dat bleek afgelopen jaar een dure oplossing. Van der Bas adviseert zijn klanten een deel van het areaal met vlinderbloemigen in te zaaien. Die binden stikstof uit de lucht, waardoor er op de rest van het areaal meer ruimte overblijft om kunstmest of dierlijke mest in te zetten. ‘Vlinderbloemigen zoals klavers zijn lastig te managen. Maar in rotatie met bijvoorbeeld mais of in samenwerking met een akkerbouwer die aardappelen teelt, pakt het

Tabel 1 – Hoeveelheid uit te rijden kuub mest zonder derogatie bij volledig maaien en weiden (bron: NMI)

gebied	2026	maaien*	120 dagen weiden (720 uur)**	veel weiden (2.500 uur)***	onbeperkt weiden (3.600 uur)***
geen mestoverschot 2026	170	41	38	30	24
geen mestoverschot 2022 (in 2026 dus mestoverschot van 80 kg N/ha)	170	41	37	25	17
in 2022 was 25% niet plaatsbaar, in 2026 is dan 57% niet plaatsbaar	170	41	35	21	11

* 2 keer mest uitrijden, ** 1,5 keer mest uitrijden, *** 1 keer mest uitrijden

Opties om de gevolgen van minder dierlijke mest te beperken

1. Schuif het moment van mest toedienen nog meer naar de eerste helft van het groeiseizoen.
2. Zorg voor extra mestopslag.
3. Zaai een deel van het areaal in met vlinderbloemigen.
4. Bespaar op de drijfmestgift voor maisland, zodat er meer over is voor grasland.
5. Overweeg de inzet van precisielandbouw.
6. Stuur op ureum in melk, zodat er minder mest afgevoerd hoeft te worden.

Klaver legt stikstof vast uit de lucht en past goed in rotatie met mais. Dankzij de vastgelegde stikstof is het mogelijk om te schuiven met mest

goed uit.' De vastgelegde stikstof komt zo ten goede aan de volgende teelt, die daardoor minder mest nodig heeft. Voor de bedrijven met 100 procent (blijvend) grasland is deze optie minder toepasbaar. Van der Bas adviseert melkveehouders uit veenweidegebieden de hoge NLV-klasse van hun bodem beter te benutten. De nalevering van stikstof door mineralisatie zorgt met name in de tweede helft van het seizoen voor voldoende stikstof. Voor deze categorie bedrijven is het naar voren halen van de dierlijke mestgift de best toepasbare knop om aan te draaien. 'Ik kom in kuiluitslagen van najaarssnedes uit veenweidegebieden nog regelmatig een eiwitgehalte van boven de 200 gram ruw eiwit tegen. Daar valt best nog wat mest naar het voorjaar te schuiven, want met 180 ruw eiwit valt ook een mooi rantsoen te maken.'

Minder stikstof naar mais, meer naar gras

De optie van anders verdelen van mest vindt bij meer deskundigen gehoor. Wim Bussink, onderzoeker bij het Nutrienten en Mineralen Instituut (NMI), ziet mogelijkheden om minder stikstof toe te dienen aan mais. 'Twintig procent besparen op de adviesgift van mais kost maar één à twee procent opbrengst. Met 30 kuub drijfmest en 30 kilo stikstof in de rij kun je in een continue teelt van mais vooruit. Zo speel je stikstof vrij voor het grasland.'

Als de behoefte aan kali en fosfaat voldoende gedekt blijft, is dit volgens Bussink een effectieve maatregel. In algemene zin komt het vakmanschap van de boer nog meer centraal te staan, meent hij. Dat wil zeggen aandacht voor een goed vanggewas na mais, het tijdig onderwerken van de mest en in gras letten op voldoende draagkracht tijdens het bemesten. Maar ook mest goed inbrengen in een sleuf en niet als een brede streep op het land. 'Dat zorgt voor hogere ammoniakverliezen en een lagere stikstofwerking.'

Het zijn allemaal adviezen die de meeste veehouders wel kennen. Is daar nog zo veel te winnen? 'Toch wel', stelt Bussink. 'Uit het project Bemest op z'n Best weet ik dat het nog steeds gebeurt dat mest onder te natte condities het land op gaat. De mest ligt te glinsteren op het land en de tranen springen je in de ogen. Andersom komt ook voor: in juli of augustus komt het regelmatig voor dat mest op te droge grond wordt uitgereden.'

Bussink noemt nog een voorbeeld: te vaak is de samenstelling van de drijfmest niet bekend. Terwijl de spreiding groot is, variërend van minder dan 3 tot meer dan 5 kilo stikstof per ton mest. 'Dat maakt nogal wat uit. Als je de dosering daarop aanpast, en je geeft niet meer dan strikt noodzakelijk, dan blijft er meer mest over voor een snede later in het seizoen.' Mestmonsters nemen, wil Bussink maar zeggen, een week voor het uitrijden van de mest en kort na het

Tabel 2 – Ruwvoer kwaliteit en -opbrengst na het wegvallen van de derogatie en een 20 procent lagere gebruiksnorm voor stikstof op bedrijven met 80% gras en 20% mais (bron: NMI)

N-bemesting (% van advies)		opbrengst van het bedrijf (% van advies)		re in 2022 (% van advies) (met derogatie)	
mais	gras	ds	vem	re	
100	58,0	91,7	91,1	78,4	86,9
90	58,9	91,9	91,3	78,8	87,4
80	59,7	91,9	91,3	79,2	87,8
70	60,6	91,8	91,2	79,5	88,1
60	61,5	91,5	90,9	79,8	88,3
50	62,3	91,0	90,4	79,9	88,5

Peter Koning: ‘Kruidenrijk gras als wapen tegen droogte en tegen wegvallende derogatie’

Het melkveebedrijf van Peter en zijn dochter Marileen Koning ligt grotendeels in een grondwaterbeschermingsgebied. Daardoor zijn ze dit jaar al aangewezen op de norm van 170 kilogram stikstof per hectare uit dierlijke mest. Peter: ‘We konden eerder altijd alle

mest plaatsen op eigen grond, er was zelfs ruimte om 100 kuub aan te voeren. Nu moeten we 200 kuub afvoeren en missen we 15 kuub mest per hectare. Door samenwerking met een akkerbouwer is de mestplaatsing via boer-boertransport op te vangen.’ Om de afgenomen stikstof uit dierlijke mest op te vangen zou Koning kunnen compenseren met kunstmest. Maar om kosten te besparen koos de veehouder uit Darp voor de teelt van kruidenrijk grasland in plaats van mais. ‘Ik hoop dat de vlinderbloemigen een deel van de stikstof zullen binden. Daarmee kan ik kunstmest doorschuiven naar andere percelen. Verder wil ik de bodemvruchtbaarheid stimuleren.’ Koning verwacht dat het kruidenrijke gras meer wortelmassa in de bodem van zijn zandgrond brengt. Zo moet het beter in staat zijn vocht vast te houden en bestand zijn tegen droogte. ‘Ik merkte dat de mais door

droogte steeds vaker lagere opbrengsten gaf. Nu de regelgeving ons bindt aan een zaai-datum van 1 oktober is graslandvernieuwing in combinatie met maisteelt steeds lastiger. Daarom stoppen we met mais en proberen we zo veel en zo lang mogelijk te weiden.’ Veel weiden betekent wel dat de 52 melkkoeien niet heel veel mest kunnen produceren om de 35 hectare grasland mee te bemesten. Door scherp te zijn op de excretie van de koeien probeert Koning nog zo veel mogelijk mest te benutten. Het ureum lag de afgelopen twee maanden op 13, waarmee behoorlijk wat op mestafvoer bespaard wordt. ‘Zo houden we ook zo veel mogelijk van de mineralen thuis die we anders met de mest zouden afvoeren’. De eerste snede bemest Koning met 20 kuub drijfmest. Na het boer-boertransport is er nog 15 kuub beschikbaar voor de tweede snede.

mixen. Eén monster voor aanvang van het grasseizoen en één voor de teelt van de mais. Het is laaghangend fruit om de benutting nog te verhogen.

Wie een stap verder wil gaan, kan de inzet van precisielandbouw overwegen. Gps-gestuurd kunstmest strooien is nog lang niet algemeen. En ook de drijfmest is met behulp van nieuwe techniek steeds nauwkeuriger te doseren. Het is mogelijk plaatsspecifiek te doseren door met een NIRS-sensor de stikstofgehalten in de drijfmest te analyseren tijdens het toedienen. Door informatie van bodemonsters te combineren met drone- of satellietbeelden is realtime bijbemesting een optie. Bij een hoge NLV-klasse heeft de bodem minder stikstofaanvulling nodig dan bij een laag stikstofleverend vermogen. Het NMI ontwikkelde rekenregels voor de GrassN-app, die mestadviezen meer dynamisch maakt. Afhankelijk van de grondeigenschappen, de mineralisatie, de samenstelling van de mest en het gewenste eiwitgehalte is gericht te sturen in de bemesting. Bussink: ‘De GrassN-app is er al langer, maar zou een stap verder kunnen gaan door de module meer te automatiseren.’

Tien procent minder opbrengst

Terug naar de vraag of veehouders zonder derogatie nog dezelfde hoeveelheid droge stof en eiwit van het land kunnen halen. Jantine van Middelkoop, onderzoeker bij Wageningen Livestock Research, stelt dat het antwoord op die vraag vooral afhankelijk is van de totale gebruiksruimte voor stikstof. Als die gelijk blijft, is er met goed vakmanschap veel haalbaar. Maar de signalen wijzen erop dat de ruimte voor totaal stikstofgebruik met 20 procent zal afnemen. Met name in grondwaterbeschermingsgebieden waar drinkwater gewonnen wordt. ‘Boeren in deze regio’s kunnen niet corrigeren door dierlijke mest te vervangen door kunstmest. Een dalende opbrengst of kwaliteit is daar op lange termijn niet te voorkomen. De kwaliteit van het gras

is nog wel te repareren door jonger te maaien. Uiteindelijk gaat het dan ten koste van de massa.’ Het totale verlies aan opbrengst werd tijdens de themabijeenkomst op 10 procent geschat (tabel 2).

De opbrengst staat niet alleen onder druk door minder stikstof. Ook een dalende aanvoer van kali en fosfaat zet de hoeveelheid gras onder druk, afhankelijk van de fosfaattoestand van de bodem. Want met de extra af te voeren mest verdwijnen ook deze mineralen van het boerenerf. ‘Het is wel aannemelijk dat het verbod op fosfaatkunstmest verdwijnt, omdat die als voorwaarde voor derogatie was opgenomen. Maar helemaal zeker is dat nog niet’, zegt Van Middelkoop. Zonder de aanvulling van fosfaatkunstmest ligt uitmijnen van de bodem op de loer, vooral op de fosfaatarmere gronden.

Minder ureum, minder mestafvoer

Of toch niet? Er is nog één knop die veehouders helpt uiteindelijk meer mest op eigen erf te houden. De excretieknop. Door te sturen op het ureum in de melk valt volgens Van der Bas aanzienlijk op mestafvoer te besparen. ‘Op een bedrijf met 120 koeien is elke punt ureum lager gelijk aan vijftig kuub minder mest afvoeren, doordat de excretie van de vee-stapel daalt.’

Door scherp te voeren – 150 tot 155 gram ruw eiwit in het totale rantsoen – met een hoog aanbod van energierijke voeders valt er nog behoorlijk wat (bex-)voordeel te halen. ‘De tijd dat we een ureum van meer dan 20 wenselijk vonden, is voorbij. Er zijn genoeg bedrijven die jaarrond tussen de 15 en de 20 uitkomen, zonder toe te geven op melkproductie. Zeker in grasrijke regio’s zie ik te vaak graskuilen die onder de 900 vem duiken met relatief veel onbestendig eiwit. Zorg dat de balans tussen energie en eiwit klopt en kuil niet te nat in. Zoek ten minste naar het optimum van 40 tot 45 procent droge stof. Zeker voor grasbedrijven is dat handiger om het ureum in toom te houden.’ |